

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre ... .. 4 frt.
Félévre ... .. 2 „
Negyedévre ... .. 1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjajkért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkeik,
mint az előfizetési pénzek a „Köz művelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várhoz küldendők.

Mindentudás és Nemtudás.

Beszélgetés a nagy világrendről.

Irta: **Radányi József.**

(Folyt.)

N. Én magam is elfogadom az aether létezését mint hypothesis, de nem mint olyan nyílt igazságot, a melyhez semmi kétely nem férhet.

Mindazon ellenvetések, a melyeket veled szemben teszek, teljességgel nem czélozzák a tudomány vívmányainak kicsinylését; ellenkezőleg, én azok előtt tisztelettel meghajlok; hanem ez ellenvetések egyedül azon, hogy úgy mondjam, tudományos chauvinismus ellen irányulnak, mely elbizakodottságában a mindentudás magas talapzatára helyezkedvén, vakon hadat mer üzenni a legfőbb Lénynek és a tőle származó halhatlan léleknek... Azt mondd, a tudósok a hő ésfény természetét szintén az aetherből magyarázzák ki. Igen, magyarázzák, csakhogy nem egyértelműleg, hanem különböző álláspontokból, úgy hogy nem tudhatni, mi hát az igazság?

Vegyük a hő természetének hypothesisét. Kétféle nézettel találkozunk a hő lényegére nézve; az egyik a hőt *anyag*nak tekinti; a másik az anyag egy oly állapotának, a melynél annak legkisebb részecskéi, a molekulák, mozognak. Az előbbi nézettel legujabb időben többnyire felhagytak, s most már leginkább az utóbbival foglalkoznak; de hogy minő természetű az a mozgás vajjon az aethernek minden testben meglevő mozgása, vagy egyedül a testmolekulák mozgása, eszközl-e a hő tüneményét? e fölött merő hypothesisek küzdenek egymással.

Redtenbacher fölvetése szerint a testek, a molekulákká egyesült atomokon kívül, aethert is tartalmaznak olyképp, hogy minden test-atom maga körül az aether létkör módjára megsűríti. Egy atom az ő aetherkörével egy *dynamide-t* képez, stb. *Redtenbacher* elméletét sokan meglehetősen complicálnak, sőt némileg az aether- és a testmolekulák közötti önkényű rendszernek tartják, azért inkább ama másik egyszerűbb hypothesishez hajlanak,

mely szerint egyedül a test-molekulák mozgása idézi elő azt mit mi meleg gyanánt érezünk. Ezen elmélet újabb időben *Fo-ule*, *Krönig* és kiváltképen *Clausius* által fejlesztett kialakoposabb formában.

Ez jellemzi a tudomány mai állását a meleg mineműségét illetőleg; mind csak hypothesis, mit róla mondani tudnak. De azért ez nem gátolja szabadgondolkozó társaidat abban, hogy ép ily alaposan megmagyarázzák azt is: *mi a gondolat?* *Moleschott* azt mondja: „A gondolat az anyag mozgása.” — *Iusckke* hozzá teszi: „Mint a szin az aetherrezgésekhez, úgy viszonylik a gondolat az agyrostok villamos rezgéseihöz.” Okoskodnak össze-vissza ilyképp: „A nyugvó ideget szünetnélküli elektrikus áramok környezik.” — „A lelki működés lappangó villamosság, és az álom az idegeknek elektrikus funkcióiktól való felszabadulása.” — „Szellem, lélek, gondolat nem egyéb, mint az erők összesége.” — „Az anyaggal elenyészik a gondolat.” — „Ugyanazon erő, mely a gyomor által emészté gondolkodik az agy által; s miután ily uton az *atomcsoportosulások különbözőségeiből* kimagyarázták a szellemet, nagyszerű vívmányként kisütik: „Az anyag képvisel minden szellemi erőt, minden emberi és földi nagyságot; az anyag a szellemnek nem alárendeltje, hanem hasonredetű vele, egyik nem lehet el a másik nélkül...” s így tovább. Ki tudná révedezéseiket mind elősorolni?

Midenesetre nagy érdekléssel bírnánk, ha a lelki monádokról bővebb ismerettel birhatnánk, mint a mennyivel a physikusok az aetheratomokról bírnak; ha tudhatnók, mik vagyunk mi a születés előtt és mik vagyunk a halál után? De a soktudás főfájást okoz, mondja a német, s még egyebet is mond ezen versben:

„Wie mag der Schöpfer nicht in seiner Allmacht lachen, Wenn sich das Nichts zu Was, und Ihn zu Nichts will machen.“

(A Mindenható hogyan nevetné,
Ha a semmi magát valamivé,
Akarja tenni, és Ot semmivé?)

M. Kezdem érezni ama mondás igazságát: „Nem egyedül annak van igaza, a ki tud, hanem annak is, a ki hisz; és egyiknek sincs igaza a következő nemzedékek ismerete előtt!“ Minő észrevételeid vannak tovább az Overbeck-féle fejlődési rendszor ellen?

N. Mindegyikre nem terjeszkedem ki, ez igen messze menne, hanem még csak kettőre, az egyik: „hevenyfolyó (solaris) állapot“, a másik: „elmállás és szétomlás.“ Szeretném az előbbinek indokolását hallani.

M. *Bunsen és Kirchhoff* fölfedezése, értem a színképelemzést, kétségtelenné teszi, hogy a Napban nagy számú anyagok folytonos elpárolgásban vannak; vagyis hogy a Nap egy tüzlabda, mely izzó-folyó állapotban van és izzó gázalaku légkör veszi körül. Számítások szerint a Nap felületén legalább is 27000 foknyi hőségnek kell uralkodni.

N. Kijegyeztem magamnak s elolvasom neked a „Revue des questions scientifiques“ után a Nap hőmérsékének katalógusát Celsius fokokban. A modern tudományban feltűnőbb ellenmondás nem létezik annál, melyet e táblázat tartalmaz. Igazán meglepő ha egyfelől a tudomány mestereinek neveit olvassuk, másfelől pedig számokat látunk, melyek 1398 és 9 millió között váltakoznak. A táblázat ez:

Vicaire 1,398 Cels. fok. Pouillet 1,461 Cels. fok. Viole 1,500 Cels. fok. H. Sainte Claire Deville 2,500 Cels. fok. Fizeau 7,500 Cels. fok. Rosetti 20,000 Cels. fok. Spoenner 27,00 Cels. fok. Zöllner 102,000 Cels. fok. Newton 1,669,300 Cels. fok. Ericsson 2,726,700 Cels. fok. Secchi 5,344,840 Cels. fok. Soret 5,801, 846 Cels. fok. Waterston 9,000,000 Cels. fok.

M. Meglepő eltérések valóban, de remélnünk kell a kérdés tökéletes megoldását. További bizonyítékok a protuberantiák, vagyis azon rettenetes gáz-kitörések, melyek Zöllner szerint hatvanezer fok hőséggel bírnak s 6000 mf magasságig emelkednek. Valamint a Napfoltok, melyek Zöllner szerint salak-képződmények és a Nap lassu kihülését jelentik.

Vége a színképelemzéssel tett számos tapasztalatok, melyek nem hagynak fenn kétséget az iránt, hogy a Napban ugyanazon elemek párolognak, melyek a Földön is előfordulnak; sőt ugyanezt mondhatni az állócsillagokról is, minthogy spectrumaik hasonlóan *folytonosak*, sötét vonalak által megszakítottak. Tehát egy egész óriási ég-boltozat tele ily kohókkal és fémolvasztó, gázkészítő gyárakkal!

N. Valóban csodálatos mindaz, mit a színképelemzés felmutat. Ismerem magam is *Kirchhoff* elméletét, csak hogy a skepsis ellene is felütötte fejét. Nyilvánvaló ez az „*Untergegangene Welten*“ című jeles könyv ezen szavából: „Mindazon következtetések, melyek *földi* anya-

goknak a Napban és az állócsillagokban való jelenlétére vonatkoznak, *egy föltevésből indulnak ki, a melylyel állanak vagy elbuknak*, abból t. i. hogy mind ezen égitestek izzó tömegek, részint még gőz-, részint folyó- és szilárd alakban. *Ezen föltevés alatt* a spectrumaikban mutatkozó jelenségek tökéletesen megmagyarázhatók.“

Általában a Nap physikai tulajdonságaival a tudósok még nincsenek tisztában. Vannak physikusok, kik a Nap magját *nem-fénylő* gáz-labdának tartják. Ez a *Wilson* és *Herschel* Vilmos hypothesis. *Maedler* kimondja kezeken, hogy a Nap nem tüzgömb, hanem sötét, de fénylő takaróba burkolt golyó. *Burmeister* hasonlóan egy önmagától fénylő gőz-kört és egy fénytelen magvat tételez fel. *Kirchhoff* elmélete szerint egy szilárd vagy cseppfolyó állapotban levő tüzgömb, és *Faye* francia csillagász elmélete szerint egy izzó gázlabda. *Zöllner* salakelméletéről csak annyit tudunk, hogy az, ez idő szerint, még igen sok oldalról kétségbe vont hypothesis. A mi pedig a Napfoltok koronkénti képződését illeti, ennek okát, dr *Klein* szerint, jelenleg még homály borítja.

M. Ezek a kérdések idővel bizonyára mint tisztázva lesznek. Nem elég-e már is a tudomány azon nagy vívmánya, mely az *anyag-egységet* az egész világegyetemre nézve konstatálta?

Azon elemek, melyeket a vegyész műhelyében vizsgál, ugyanazok, melyeket a spektroskop a legszélső ködfoltokban és csillag-atmosphaerákban kimutat. *Angström* és *Thalén* a vasat elektrikus lángban elpárologtatván, 460 világos vas-vonalnak ugyanannyi Fraunhofer-féle sötéttel való összeötlését (coincidenz) konstatálták. Ez nem lehet csupán vak eset; 60 vonalnál úgy áll a valószínűség arra, hogy a Nap-atmosphaera vasat tartalmaz, mint $1:2^{60}$ vagy mint 1 áll a trillióhoz.

(Folyt. köv.)

Karcolatok

a magyar nemzet második évezredének küszöbén.

Az öldöklő fegyverek tökélye.

Ha csakugyan szabad az emberirtó eszközöknek az emberiség fejlődési korát túlhaladott tökéletesítéséből az általános lefegyverzés idejére következtetni; akkor valóban azon idő, — melyet a nemzetek mai fegyveres békéje által való anyagi kimerültsége is közeli kilátásba helyez — nem lehet messze.

A szabadkőművesek, anárkisták, szocialisták, nihilisták s több mások mint a társadalom szövetkezett szörnyetegei a forgalomba hozott emberirtó és romboló eszközök használatát borzalmat gerjesztő tökély magaslatáig vitték, egész az ember megégetéséig.

Ma, midőn egész világrészeket, azok népeit és nemzeteit, az eget és földet megrázkódtatva romboló és percek alatt milliókat gyilkoló eszközök: a német *roburit* és a francia eredetű *melinit*, a dinamitok, ágyuk és fegy-

verek ezer, meg ezer különféle tökélyesített nemei tartják féken, hogy mint ketreczét áttört vad állatok, egymásra rontva egymást szét ne tépjék, egymás vérébe ne fuljanak, vagy mint magasra tornyosult áramlat a gátokon bőmbőlve áttörve mindent el ne sodorjanak; jellemző a világ társadalmi renddel trónok, oltárok, koronák és kormányzókkal szemben is azon világrendítő terrorizmus, mely ama gyilkoló és romboló szerek tökélyesítése és előhaladásában az emberi összirtásadalom szövetkezett szörnyeinek keze és ördögi szelleme által nyilvánul.

Alljon itt mutatványul Franciaországból Duval socialista munkásnak a törvényszék által történt halálra ítéletési esete. „Mi — válaszol a hozzá intézett kérdésre a Le Revolte legvérengzőbb anárkista lap, a Gaulois lapnak — levelet írtunk a köztársaság elnökének, melyben kijelentettük, hogy ha Duvalt meg nem kegyelmezi, mindazokkal kik körülötte állnak, azon a reggelen, a midőn társunk fejét a hóhér bárdja leütendi, a légbe fog repülni. Duval sem nem tolvaj, sem nem rablógyilkos; ő vértanu, az anárkisták pártjának a vértanuja. — Midőn őt leölik, minket indulnak leölni, de feledik, hogy egy embernek a feláldozásával nem győzhetik le az egész pártot.“ A hatóságra pedig ezt felelte: „A rendőrség főnökének és más előjáróknak is írtunk.

Ha Duval meghal . . . ez lesz majd az általános táncznak kezdete. — Mi készen állunk, és embereink bizonyára nem fognak cserben hagyni. És tudjátok meg hogy a leghatalmasabb forradalmárokat nem is ismeritek mert azok a rejtekben működnek; nem kiabálnak; megfognak jelenni, midőn az órájuk meg lesz érkezve. Mi tökéletesen szervezve vagyunk, vannak kerületeink, megtartjuk gyűléseinket, szolgálatunkban állanak hirlapjaink.

Ezek közül valamennyit megelőz a Le Révolté, a benne megjelenő cziskek névtelenek; de kísértések meg csak azokat elolvasni és rögtön megfogjátok látni, hogy milyen jól irnak és akarva nem akarva el kel. ismernetek, hogy irodalmilag készült emberektől származnak?“

„Ezen nincs mit csodálkoznotok — folytatja az anárkista — sokkal nagyobb volna álmétkodástok, ha csak néhányat neveznék meg azokból, kik a mozgalom napján a tömeg élére állani s azt vezényleni hivatvák! Tudós népség van velünk s különösen vegyészek, kik a legpusztítóbb robbanó anyagok feltalálásával foglalkoznak. — Erre való műhelyeink csodálatos módon haladnak s úgy vezetvük, hogy minden gyanu nélkül a nitroglycerin és egyéb robbanó anyagok roppant mennyiségét gyártják.“ — Továbbá így folytatja:

„Hogy célhoz jussunk, minden eszközt jónak tartunk. Sőt gyakran arra törekedünk, hogy embereinket a szimatoló és feljelentő kezegektől megszabadítsuk. Így a minap egy münket vérg üldöző vizsgáló bírónak egy a legfinomabb havannai szivarokkal telt ládácskát küldtünk, a melyek mérgezve voltak. De, úgy látszik, küldeményünk gyanut ébresztett, mert sem ő maga, sem a környezetéből senki sem halt meg — S kiadásunk füstbe ment.“

Duval halála esetén el lévén határozva több nyilvános épület légbe röpitése, azt mondá fo tyatólag: „Az mit sem tesz, ha ily alkalomkor meghalunk. A miénkek nem ismerik a félelmet: főhajtásunk siker! Mit bánom én, ha egy templom romjai alá temettetem, melyek ötven polgárt

velem együtt elpusztitanak? Legyen ön meggyőződve, hogy ha gyűlései nken jelen volna, bizonyára anárkistává válnék! Vagy azt tartja, hogy Franciaországban minden jobban megy a polgári köztársaságban, mely kétszinűségével sokkal gyalázatosb a monarchiánál és császárságnál? — És végül: „Azon este, midőn a Duvalra vonatkozó határozatot hozták, valóban gyönyörűség volt az összeesküvés.“ — Az egész Párist egy óriási tüztengerben képzeltek szemek előtt, amint lakosaival együtt teljesen elhamvadt.

Gyűléseiket a rendőrség jelenlétében és titkosan szokták tartani. — Ime a világtársadalom egyik legfélelmetesebb szörnye, kezében az emberiség legborzasztóbb gyilkoló és romboló eszközeinek mindennemű gépezetével. Aláaknázva a földkerekség minden rétegeit, hol az anárkisták, hol a nihilisták, hol a szabadkőművesek, és socialisták stb. képében rémités fenyegeti a társadalmi rendet.

E világrendítő és rendbontó hatalom naponként megújuló nyilvánulásaival találkozunk Angol- és Franciaországban, Olasz-, Porosz- és Oroszországokban stb. — Oroszország a valódi nihilizmus hazája, a hol az általok elvezért II. Sándor czár halálának évfordulója alkalmából évenként robbanó anyagok birtokában lévő tanulók, s más személyek elfogatásait, s a Sziberiába deportált nihilisták százezer rubelekre menő revolveres rabló gyilkosságait és merényleteit olvassuk.

S ez nem csoda, midőn a szabadkőművesség minden tekintély és társadalmi szövetségnek szegődött ellenesége, a vallás dolgában istentagadó, a bölcsészeten materialista, az erkölcsiségben érzéki és haszonleső, a politikában anárkista; szabadkőműves nőiben pedig, — hogy a humanizmus és erkölcsiség czéje alatt a gonoszság mérgét már ez ártatlanság szívébe és lelkébe koránt kiönthesse — sziv és lélek-gyilkos, a vadállatoknál is meglévő anyai szeretet és érzetnek az ártatlanság kebeléből való kiirtója, a természet törvényének mesterséges kiöloje, minden emberi érzés és méltóságnak megsemmisítője, és végül, ha az érdekek úgy kívánják, vagy a „cél“ és „siker“ másképp el nem érhető, magának a léleknek és a testnek megöloje. — Igen, és emellett a mit az ördögi gonoszság, a család és társadalom elleni vétkes merénylet, azok megmetyelése, a legvadabb és természetellenes állati szenvedélyek kielégítése, — eszközeiül valaha kigondolhatott kezei közé összpontosítva férfiak és nőkben a titkok végtelen leple alatt, szabad rendelkezésre bírja. — Mit igazol a szabadkőművesnők eskümintája, mely így hangzik: „a mindenség nagy építő mesterének jelenlétében, ki Isten és e fenyegetés gyülekezet előtt ígérem és ünnepélyesen esküszöm, hogy megbecstelenítés, száműzés és az öldöklő angyal kardja általi fenytés félelme miatt, szivemben hűségesen megörmöm és megtartom a szabadkőművesek és szabadkőművességnek reám bízott titkait és hogy eskümhöz hű legyek, a világosság lelke szálljon szivembe, hogy azt megvilágosítsa, megtisztítsa és engemet az erénynek útjára vezessen.“ — (Lásd: „Nők szabadkőművessége“ és Soc. secret. val. 2. pag. 63.)

Ime a paradicsomi csábító kigyó mérges szellemének, testvérgyilkos kaini, a sodomai és gomorhai gonoszság erkölcsfizikai hatalmi eszközeinek modern alkalmazása! A bukott angyalfedelemnek nem lehet oka panasza-

ra korunk ellen. Rendezett tábora nem alszik. — Irva is van: a sötétség fiai okosabbak a világosság fiainál. Azonban az is irva van, hogy non praevalerunt. . .

És ti magyar nők, ti nem feleldhitek el itt, hogy „nem pusztá véletlenség, hogy a magyar nemzet a szűz anyát választotta az ország védasszonyául,“ s ti e választás után mivel tartoztok magyar hazátok és nemzeteteknek az ördög eme titkos műhelyeivel szemben, ha a kísértés szelleme felétek is kinyujtná kezeit. — Amint Oroszország beléletére örökkön szomoru világot vet a hamu alatt ma is égő és rejtegetett nihilista nők czar-gyilkossági bűnrészesége; ugy szégyen foltja, átka leend bármely országnak e parázs éltetése bármely színhamú alatt. De jele ez egyszersmind a közszellem és erkölcsök elfajultságának és kegyelet hiányának, mely pogány vadsággal siet a halottégetést is általánosítva, az embert még a halál után is profonacionak tenni ki és poraiban is meggyalázní és Isten képét elrutítani, a szentlélek templomát megfertőztetni.

TÁRCZA.

Egyik kis hivemhez.

Völgy ölébe'
Vigan lejtve
Csergedez egy kis patak,
Mélynek lenge habjaiban
Butól, gondtól mentve vigan
Játszanak picizny halak.

S kis Mariska
A hamiska
Az árnyas patakparton
Piros könyvét kézbe' tartva
S abból csendben olvasgatva
Ül a pázsit-pamlagon.

Kis Mariska
Nagy hamiska,
Könyvecskéből oly mohón
Mit olvasál? Sugd meg nekem,
S mért rezeg köny szép szemedben,
Majd meg nevensz oly bohón?

Kis Mariska
Nagy hamiska,
Talán könyved azt sugja
Hogy életed oly gondtalan
Mint kis halé puha habban:
Ezért ajkad mosolya? — —

Kis Mariska
Nagy hamiska,
Tán az is eszedbe jött,
Hogy örömed, mint a patak
Hamar elszáll, messze szalad:
És bándokol e fölött? — —

Kis Mariska

Nagy hamiska

Bud s örömed is okolt,
Mert életünk szük határán
Öröm és bu együtt járván:
Vigadj és sirj! — van okod.

De Mariska

Te hamiska,

Tudod, mint okos leány,
Hogy számunkra kettő vagyok
Örök becsü kincs és vagyok:
A vallás és tudomány.

Oh, hát Maris

Te kis hamis

Olvass és tanulj tovább!
Légy vallásos s tanulj leány,
Csüngj Istenen és a hazán!
Igy szüld s Alkotód át.

Eként Maris

Te kis hamis,

Bár szaladnak éveid,
De megmarad alkonyodra
És fényt vet majd vén korodra:
A tudomány és a hit;
Hidd, e kettő boldogit.

Kovács Gyárfás.

A szeretet érzelme.

(Felolvasta a brassói polg. körben Spaller József.)

T. Hölgyeim és Uraim! Engedjék meg, hogy e becses helyről az emberi kebel legmagasztosabb érzelméről, a szeretetről szólhassak pár szóban.

A szeretet veleszületett tehetsége, érzelme szívünknek. Isten oltá azt az emberi kebelbe. Minden, a mi csak jó és nemes van szívünkben, a szeretetben bírja forrását. Maga az Istenfélelem, a könyörületesség, az alázatosság, jámborság, szerénység, hála, mind mind a szeretet nyilvánulásai. Hagyjuk fejletlenül vagy fosszuk meg az emberi szívet a szeretettől s előttünk áll egy önző, sivár keblű ember, ki nem ismerve sem Istent, sem embert egyedül önző vágyainak él, egyedül saját „én“-jét tekinti a kezdetés végnek.

S vajjon ritkák-e az e fajta emberek jelen társadalmi életünkben? . . . Éppen nem! sőt mondhatjuk, számuk napról napra szaporodóban. S vajon ezen önzésnek, sivarkeblűségnek, hol vették meg első sorban is az alapja? Szerintem a családi nevelésben.

Az a szeretetteljes csók, melylyel az anya kisdédét egészen ösztönszerűleg születése első percében üdvözlí: Isten ujsa. Igen ujmutatás arra, hogy az anyának gyermekei nevelésében mindig a szeretet útján kell maradnia. Azonban hányan vannak az anyák közül, kik ez útról letérnek, kik a nyilvános szereplést, multságokat többre becsülik gyermekeik nevelésénél. „Nagy szerencsétlenség — mondja egyik hirneves paedagogus, ha a gyermek anya nélkül

nő fel, de még nagyobb szerencsétlenség az, ha az előkelő anya kivételül a természetből a fényüzést, nyilvános szereplést többre becsüli gyermekénél, kit különféle romlott cselédekre biz. — Csoda-e aztán, ha a cselédek durva kifakadásai, jéghideg ölelései közepette a szeretet érzelme a gyermeki szívből fejlődésnek nem indulhat? ha az önzésnek, sivarkeblűségnek magvai már az élet első éveiben elhintetnek? — Nézzük csak az ártatlan kised arcát, midőn talán épen a mulatságból hazatért anyját megpillantja! Arczán két vonás látható: egyik az öröm, másik a fájdalom vonása. Az azt mondja: csakhogylát itt vagy valahára; ez: — ne menj el többé, ne menj el! Anyák, ez is Isten uja? Vajha sohase tévesztenétek szeméiteket elől!

Valóban t. Hölgyeim és Uraim! elmondhatjuk, hogy a legtöbb esetben az anyák kezeibe van letéve gyermekeik jövődől boldogsága, avagy boldogtalansága. Az anyáknak e hatalmas befolyását szívük magzatára minden időben beismerték. Míg az ó-kori római nőknek egyedül vágya boldogsága az volt, hogy melyikök tud Vestának, a házi tűzhely istennőjének nagyobb áldozatokat hozni, más szóval, míg a római nő szívének minden egyes dobbanása családjáé volt, addig Róma erkölcsös és hatalmas volt. Ámde lazultak az erkölcsök s így romlásnak indult maga a római társadalom is, mihelyt a római nők oda hagyták a családi élet csendes tűzhelyét. Ezért mondja oly szépen a költő: „Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha elvész, Róma ledül s rabigába görbed.“ Jó anyák jó családot, jó családok jó államot alkotnak. Innen aztán az, hogy — mint Rousseau mondja: „Mindazon népek, melyek erkölcsösök valának a nőket is tiszteletben tarták; példa erre Spárta, példák a germánok és Róma, ama Róma, mely egykoron az erény és dicsőség székhelye vala.“

Ámde a jó anyáknak, mondjuk a jó szülőknek, nem elég csupán arra törekedniök, hogy a gyermeki kebelben a szeretet érzelme fölébresszessék, hanem ügyelniök kell arra is, hogy a már fejlődésnek indult szeretet minden ártalmas befolyástól megóvassék. Igen, mert tudnunk kell azt, hogy a szeretetnek hatalmas ellenségei vannak, mint pld. a kevelység, irigység, fényüzés, önszeretet stb. s hogy bármelyik, ha ezek közül lábrakapott a gyermeki kebelben: akkor a szeretet érzelmének ápolását czélzó legszentebb törekvéseink sem fognak ohajtott sikerre vezetni.

Lássuk első sorban is a keveliséget. Mily kevés kell ahhoz, hogy az emberi kebel e bűnös hajlama fölébresszessék. Vegyük csak például azt, midőn egyik vagy másik szülő így szól gyermekéhez: „Neked nem szabad Pál vagy Péter gyermekével játszano, mert az nem hozzád való.“ — Vagy, ha egy szegényebb sorsu gyermek a jobb móduval összeszólalkozott, hányszor nem halljuk a jobb módu szülők részéről a gögnek ilyenmü kifejezéseit: Miért nem vágta d pofo, s semmirekellőt, czudart!“ — Csekélységnek látszó dolgok, de mind-mind alkalmul szolgálnak arra, hogy a gyermek magát nemesebb anyagból gyúrtnak tekintse másoknál; igen arra, hogy a szegényebb sorsuakat úton-útfelen lenézzé.

S most mit mondjak az irigységről, mely szünetlen

más becsületén rágódik, mely még a valódi érdem kisebitésére is talál szavakat, mely még a legszentebb törekvéseket is kancsal szemekkel nézi? . . . S vajjon ment-e a gyermek környezete az emberi szívet már alapjában megmetelyező eme undok büntől? . . . Valóban szerencsétlen az a gyermek, kinek szíve a bün rabjává lett, de szerencsétlen maga a társadalom is, mely rosz példaadása folytán még a serdülő generációt is kész e minden földi boldogságot fölfaló bűnnek dobni oda áldozatul.

Az önzés melegágyául magát a fényüzést tekinthetjük. Az a folytonos cziczoma, fény, mely öntetszelgő fényben nem látja meg a koldust; azok az egymást érő mulatságok, melyeknek zajában einémul a szerencsétlenek jajkiáltása; az a modern társadalmat nagyon is jellemző élvhajzás, mely az „én“-ért mindenre kész, de „más“-ért semmire se: már csirájában kiöli a gyermeki szívből a felebaráti szeretetet. Valóban, mi sem teheti szerencsétlenebbé az embert az önzésnél. Az önző ember két tántogó sir szélén áll. Egyik, melyet ön maga, a másik, melyet szegényebb sorsu embertársai számára ásott. Igen, mert az önző ember ki saját vágyainak kielégítésében hárt nem ismer, elvégre is eljut ama pontra, melyen tul nincs mód ez élvvágy kielégítésre: beáll tehát a desperatio. A desperatió pedig elég százalmas gyümölcsseit láthatjuk az öngyilkosok lajstromában.

Azért mindama szülők, kik gyermekeik jövődől boldogságát szívükön hordják, kerülik a fényüzést. Az egyszerű életmódhoz szokott szülőknek pedig mindig jut arra, hogy az inségben szenvedőknek könyeit letörülhessék. Az pedig, ki a szenvedőknek könyeit letörli oly példát nyújt gyermekének, melynek nyomán a felebaráti szeretet érzelmé sarjadzik föl. Oh! ha e szent érzelm a keresztény társadalom minden egyes tagjának szívében gyökeret verne, mily egészen más arcuzatot öltene jelen társadalmi életünk! Hány embernek esnék ki kezéből a koldusbot! Mily sokan mentetnének meg az anyagi és erkölcsi bukás örvényétől.

A szeretet szeretetet szül. A gyermek első sorban is — ha t. i. azzal szülői részéről találkozik szülőit kezd szeretni. Majd átvisszi azt testvéreire, szóval környezetére. Mily könnyü lesz most az istenfélő szülőknek, a gyermeket az Isten iránti szeretetre rávezetni.

Valóban a legnagyobb kincs mit a szülő gyermekének adhat a hit. A hit még szerencsénkben megóv az elbizakodástól, míg embertársaink iránt szeretetre, könyörületre int; addig balsorsunkban, szegénységünkben föleml. Szépen mondja erre vonatkozólag a költő: „Szegénynek drága kincs a hit, mely túrni és remélni megtanít s neki míg a sír rá nem lehell, mindig túrni és remélni kell.“ S hogy csakis a valódi vallásos ember lehet erkölcsös, azt Jákobi következő szakkal bizonyítja: „Ifju voltam, megöregedtem s tanuságot teszek, hogy sohasom találtam emberben alapos, átható erkölcsöséget, csakis az istenfélőkben. Örömet, vidámságot is csak azoknál találtam, még pedig hasonlíthatlan mértékben.“

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Kritikai levelek.** XII. „Mert látván, hogy akár-mint agyarkodjanak, Igazsággal fel nem érik; a Pokol-béli Ördög régi rongyos Hazug patvarkodásait veszik elő, és iszonyu rútságokkal, hajunk szálai felállató éktelenségekkel vádallják az Anyaszentegyházban munkálkodó Tanítókat, hogy meggyüöltessék és az embereket tőlük elidegenítsék.“ Ezt a photographiát jó háromszáz esztendővel ezelőtt vette föl Pázmány Péter a kálvinistákról; s a mindennapi tapasztalat igazolja, hogy ez bizony még mai nap is híven mutatja az ő erkölcsi ábrázatjuknak dicső és szemérmes mivoltát. Ma is szeretnek ök gyanusítani és rágalmazni; s meg is cselekszik nagy vitzül!

Ha mással nem gyanusíthatnak valakit, hát ráfogják nagyhirtelen, hogy „rossz hazafi.“

Igy p. o. nem egy kálvinista professor van, a ki állami intézetben is úgy tanítja növendékeit a historiában, hogy Pázmány Péter rossz hazafi volt.

Az eredményt el is érik vele; mert ugyan nagy dolog történnék meg, hogy az ily eszközökkel butítottak helyes ítéletre vergődjenek.

Vannak azonban ő nekik másféle gyanúsításaik is. Így p. o. a pesti Szász nem átalotta egy felsőbb leány-növelde megnyitó ünnepélyén tartott diszbeszédében egész nyíltan előhozakodni a Johanna Papissa féle chimeraival. Olyanformán okoskodott ugyanis, hogy az asszonyból minden lehet, még pápa is, példa erre a Johanna Papissa története! A mely dologban nem tudom mit kell inkább csodálni, azt a három-emeletnyi ostobaságot-e (mondanék 4 vagy 5 emeletet is, de Bpsten csak háromra szabad építeni) a mely mai nap annyi alapos czáfolat után is képes még ily banalitásokban leledzeni, vagy pedig azt a példátlan ruganyosságú arcbőrt, a mely nem pirul ily nyíltan hazudni. Ad vocem Szász; addig is a mig sorra vehetném érdemök szerint e faj individuumait, egyelőre csak azt kívánom megjegyezni, hogy azt a híres magyar ekklesiát ellepték a Szászok. Ami elég nevezetes már csak azért is, mert ezektől várják ök a régi hirnév újboli kifényesítését. Ez a munka már eddig jól útban van, s jóllehet Oláhországban egy kis kudarcot vallott, azért mégis rálesünk majd a dolog végére.

Ami a többi rágalmat és gyanusítást illeti, nyilván egészen alávaló dolog az, s még egy közönséges revolver zsurnalistától, az utolsó Federvich Kóbitól is minősíthetlen perfidia, a mit egy hivatalos kálvinista lap megenged magának akkor, mikor püspökeinket növelő intézeteink felállításáért olyformán gyanusítja, hogy az apácák általi neveltetés czímén le nem írható tendenciákat imputál nekik. Ennek jellemzésére már nincs kifejezés a tisztességes emberek szótárában! S ha önök ily valamit szóbelileg engednének meg maguknak bármely művelt ember házában, az tudni fogná kötelességét. Sörtez messieurs! Kidobná önöket! S meg is érdemelnék!

A pogány római önökkel szemben respektábilis úri ember volt. Erkölcsi tekintetben önökre nézve megközelíthetlen magasság. Ő ha erkölcselen volt is, de az erényt respektálni sőt csodálni tudta. Önök már erre sem képesek! Az erkölcsi gyávaságnak szánandó vagy éppen meg-

vetésre méltó fokán áll az, a ki önlelkében nem találva már semmi jót, mások nemes tényeit gyanakodó lelke rüt rágalmával igyekszik elélteleníteni.

Ilyen az a jócselekedetek — tehát erényességnélküli hit!! Legyenek boldogok vele!

Hivatalos közlönyükben jött ez az entrefilet; azt kell tehát hinnünk, hogy minden faktor, a mely ezen lap háta mögött áll, osztozik vele az erkölcsi felelősségben; ezt nekünk jó tudomásul venni. Tudhatjuk ebből, hogy a kálvinistaság három század óta nem javult. Most is a régi. Róla valóban el lehet mondani, a mit valaki a Bourbonokra fogott volt; hogy nem tanultak és nem felejtettek. A kálvinisták sem felejtették el a régi rágalmakat, s a gyanusítás régi módszereit. De nem is tanultak emberségtudást sem. A katholicizmus óriási érdemeit a nemzet újabb háromszázados történetében ök elismerni nem hajlandók.

A főpapok példátlan bőkezősége, mely a művelődés érdekében annyit lendített, mely a katholicizmusnak — s ezt jegyezzék meg jól a protestánsok — *vele a magyarság ügyének* anynyi örhelyet állított föl a régi romokon — talán éppen ez utóbbi okból, náluk méltánylásra nem talál. — Am, ezt mi nem is várjuk. A farizeusi gőg, a melylyel a hazug czímen bitorolt magyar vallás követői eltelvék, ezt tőlük várunk nem engedi. — De hála Istennek, a magyar nép zöme még a miénk! S éppen azért mi nem fogunk nyugodni a nagy munkában, a melyet a magy. nemzet művelése körül már közel ezredéve folytatunk. A kálvinistaság csak negyedrészen tudta megméltelyezni szent István örökségét. De mi azon leszünk, hogy azt a lelki contagiumot, a mely az egyeneslelkű becsületes magyart hazuggá és rágalmazóvá törekszik nevelni, lépten -- nyomon epuráljuk! Válgék el Krisztus Bé-liáltól.

— **Vidéki levél.** Lővéte, 1888. május 9. Lővéte hitközségében ténylegesen kezdetét vette az új iskola építésének munkálata. Az alapkö letéttett. — Hej! de nehéz vala az a kő. Omne initium est durum. — Azt a lezajlott előzmények után úgy is lehetne talán jelezni, hogy: *issimum. No*, de már az iskolaépítésnél a munkát vezényelő vállalkozónak viszhangozó szavai, a kőműves kalapácsok kopogásai, a munkások lármás kiabálásai; az építéshez, szükséges anyagot elszállító szekeresek hógatásai, mind arról tanuskodnak, hogy a jelen időszerint, ha nem is *előbb*, de legalább a nehéz kezdet stádiumában, illetőleg fundamentumában állunk, a honnan ezentúl mindennap iskolánk kőfalai emelkedni fognak fölfelé, ha nem is magasabbra, de bizonyosan igen a mérnöki tervrajzban előírt magasság határáig. Arról pedig, hogy az emberek nyelve nehogy megint megzavarodjék, nehogy a Szennár mezei értelmetlenség kapjon uralomra; hogy az iskola építésnél mindenki megtegye azt, amit megtenni köteles: vármegyénk derék alispánja, Méltóságos Török Albert ur intézőleg gondoskodott.

Az iskola-építésnél folyamatban lévő zajos munkássalgal szoros összeköttetésben áll az, hogy az iskolába jövő gyermekek a folyó iskola évi zárvizsgát május 2-án, tehát kissé idő előtt letették. Egyik az ok, másik az okozat. Az új iskola építése megszülte idő előtt a gyermekek

zárvizsgáját. Az új szülött még sem lett időtlen. Minthogy az új iskola a réginek közvetlen közelében épül, az építési munkálatokkal járó zajongások úgy a tanítókat, mint a kis tanítványokat nagyon zavarták szellemi munkásságaik további folytatásában. Erről az iskolaszék tanácsa előterjesztést tett a kerületi Főtisztelendő főesperes-tanfelügyelő urnak. Folyó 2-án reggeli 8 órakor tanfelügyelőnk Jung-Cseke Lajos ur megérkezett, hogy a zárvizsgákon elnököljön. — Megérkezése után azonnal Jakab Lajos helybeli és Opra Lajos Homorod-Korácsonfalvi, plébánosok, egy szintén Tek. Ráduly Sándor kjegyzőnk, a megyebíró és községi bírák kíséretében az iskolába sietett.

Mind három tanító iskolájában ft. esperes tanfelügyelő ur a vizsga végén leereszkedő szép beszédet intézett a gyermekekhez, figyelmeztetve őket arra, hogy valamint az iskola év alatt mindennap a templomba mentek jó tanítók vezetése mellett; úgy a nyári szünnapok alatt is ne mulasszák el a templomba menni. S valamint míg iskolába föl jártak mindennap pontosan imádkoztak: úgy ezután is a míg beáll az iskolába járás ideje, akár ide haza legyenek, akár a mezőn, soha el ne mulasszák reggel, délnben, és estve imádkozni, mert az Isten úgy fogja őket szeretni és megáldani.

Szólt a főesperes ur ezután a tanítókhoz és előjárókhöz. A tanítókhoz intézett beszédjét úgy kezdé hogy: En ma önökkel szemben csalatkoztam, még pedig örvendetesen csalatkoztam. Önöknek kis tanítványai ma oly szép csengő hangon, oly korektül feleltek, hogy a zárvizsga alkalmával felmutatott eredmény várakozásomon felülemelkedett, és engem nagyon megörvendeztetett. A felmutatott szép eredmény arról győzött meg, hogy önök az iskolai év folyama alatt az iskolába szorgalmasan bejártak és végezték tanítói kötelességeiket. Ne szünjenek meg ezután is ily szorgalmasan tanítani, és magokat is mindig a tanítás terén képezni, mert csak ez az egy mező az, a melyen sok kellemetlenségeik mellett önök számára rögzös pályájukon, az öröm, elismerés, tisztelet jövőben is mindig virítani fognak. Az előjárósággal szemben, melyet derék községi jegyzőnk Ráduly Sándor, Szikszai Ferencz községi bíránk és Mihály Pál képviseltek elismerését fejezte ki aziránt, hogy hivatalukból kifolyólag a gyermekek iskolába járásának utánláttak és arra figyelmet fordítottak.

Szép nap volt ez úgy a főesperes tanfelügyelő urra nézve, a ki a felmutatott eredményre nagyon meg volt elégedve, mint Bartalis Ferencz, Ferencz József és Ambur Ferencz tanítóinkra és a község előjáróságára nézve.

Ezekután a gyermekek eloszlottak. Beállott a néma csend régi iskolánk ódonszerű falai között. Talán örökre! Pedig oly nehezen akaránk megválni ettől a szolgálatból kivénült öreg iskolától. Ő ha szöllani tudna, maga beszélné el, hogy mennyire ragaszkodtunk hozzá, mily nehezen vállunk meg tőle; mennyire nem akartuk őt pensiónálni.

Végre jó tanítóimat arra kérem, hogy jövőben, midőn a tanítást a tágas és a mostani kor követelményeinek mindenben megfelelő új iskola tantermeiben megfogják kezdeni ne mulasszák el a kis tanítványaikkal együtt kérni a jó Istent arra, hogy püspök urunk ő nagyméltóságát, az angyal szívű kegyes főpásztort, a ki Lövete hitközség-

nek iskolája építésére 4000 frtot, a tanítói fizetés-alap javára ezer frtot adott uradalmi saját pénztárából, igen sokáig éltesse és tartsa meg az ő drága egészségét. Adja Isten, hogy az új nemzedék, a mely az ő Excellenciája jótékonyágából épülő iskola falai között sok nemeset, szépet és jót fog tanulni, tanulja meg jöltevéjével szemben mindig háladatosnak lenni, mert „ingrato homine terra nihil pejus alit.“

Lövetei.

— LXIV. választmányi gyűlés 1888. május 2.

Jelenvoltak: Dr. Tódor J. alelnök. Fogarasi J. pénztárnok. Dr. Cserni B. ellenőr, Takó J. Varga S., Dr. Veress F. választmányi tagok és Pál István. titkár.

1. A jegyzőkönyvnek szokott módon történt hitelesítése — tudomásul vétetik.

2. Újtagul jelenkezik Pál Antal gyfvári gym. tanár. — A jelentkezés örömmel vétetik tudomásul; a II szakosztályba ígtattatik. neki az alapszabályok és a társulati oklevél kiadatnak.

3. Alelnök bemutatja Haydn Hugo brassói r.k. főgym. r. tanár levelét, a melyben a társulattól való kilépését jelentti. Mivel a kilépési szándék bejelentése alapszabályaink meg nem tartásával elkésve történt, az nem vétetik tudomásul, hanem az illető tanár ur még három évre rendes tagnak tekintetik.

4.) A számvizsgáló bizottság betereszti jelentését a pénztár állásáról, a mint következik: Pénztári kimutatás 1888. január 1-től ápril 30-ig összes bevétel 1211 frt 98 kr. 1888-ik január 1-től ápril 30-ig összes kiadás 732 frt 51 kr. Pénztári maradék 479 frt 47 kr. Az utolsó pénztár vizsgálastól mai napig, azaz 1888. márczius 14-től ápril 30-ig: I Bevételek: 1. tagdíjak és előfizetések 66 frt 20 kr. 2. Pályázatokért 2 frt 3. 1 péld. „Nehány szó“-cz. munkáért 30 kr. 4. 2 péld. „Az unitáriusok Erdélyben“ 1 frt. 5. Athozat pénztári maradvány 621 frt 47 kr. 6. Munkamegváltás Ferenczi Károlytól 3 frt. Összesen 693 frt 97 kr. II Kiadás: 1. A Közművelődés nyomtatása 9—17 számaért 171 frt. 2: $\frac{3}{4}$ iv melléklet 14 frt 25 kr. 3. 420 péld. czimzalag 1 frt 25 kr. 4. Alapszabályok 12 frt. össz. 198 frt 50 kr. 5. Az expeditiora márc. — ápril 16 frt összesen 214 frt 50 kr. A fentti szerint bevétel 693 frt 97 kr. kiadás 214 frt 50 kr. Pénztári marad. 479 frt 47 kr. Alaptőke 403 frt 39 kr és annak kamatai 1888. jan. 1-től. Gyfehervárt 1888. május 2-án A pénztár kezelői. Helyesnek találtuk Gyf. 1888. máj. 2. Takó J. Varga Sándor., Tudomásul vétetik.

5. Alelnök bemutatja György István bukaresti magyar lelkész kéré levelét arra, hogy a bukaresti érsek ő exja legujabb főpásztori körlevelének magyar szövegét a társulat tetszészerinti alakban kiadni sziveskedjék. A választmány a kérés teljesítését elhatározza, és annak kivételét az elnökségre bizza.

6. Alelnök bemutatja az újra nyomott alapszabályok egy példányát. Tudomásul vétetik. A fenttbi tárgyról felvett jegyzőkönyvnek a hitelesítésére felkéretnek Takó, Varga és Veress választmányi tagok.

K. m. f.

Pál I. titkár.

Irodalom.

Előfizetésre való fölhívás ily című munkára: **Jus Ecclesiasticum** peculiari respectu habito ad hungariam. Ex fontibus et pluribus praeclaris auctoribus concinnavit: *Dr. Georgus Demkó*. Köztudomású dolog, hogy hazánkban az egyházjogtant — iskola használatra — latin nyelven utóljára hirneves canonistánk, fötisztelendő Dr. Porubszky József egri kanonok ur adta ki a hatvanas években, kinek becses műve három kiadást ért és a külföld előtt is méltánylásra talált. Sajnos, e becses munka teljesen elfogyott, hasztalan keresik azt napról-napra; de legsajnosabban esik az, hogy iskolánkban is nélkülözzük. E közkeresletnek eleget teendő, többek bátorító buzdítására, Porubszky jus canonicumát — a kitünő szerző kegyes engedélyéből és segítségével — átdolgoztam ugyan-csak iskolai használatra, egy azonban, hogy művemben éber figyelemmel voltam a lelkipásztori életre is, a theoria mellett a praxisra. Miért is kiváló gondom volt arra, hogy a lelkipásztorság terén működő paptársaimat oly közelről érdeklő legújabb egyházi és világi törvények is művembe felvétesse, nemcsak, hanem azoknak miként való alkalmazása is behatóan megmagyaráztassék. Látható hogy művem nem pusztán iskolai kézi könyv, hanem egyuttal segédkönyv is leend a lelkipásztorok kezében. Munkám teljesen sajtókészen van. Körülbelül 65 nagy nyolczadrét nyomott iven, két kötetben, 1888. augusztus havában fog megjelenni, hogy már az 1889-ik tanévben esileg használható legyen. Miért is ígérem, hogy ha netán előre nem látott akadályok miatt tervem nem sikerülne, legalább az I. kötetet kézhez vegyék akkorra tisztelt megrendelőim. Előfizetési ára a két kötetnek, vagyis az egész munkának 6 frt. Növendékpapoknak 4 frt. Gyűjtőknek minden tíz példány után egy tiszteletpéldányval szolgálók. Az előfizetési pénzek alulírt nevére küldendő Egerbe (lyceum) küldendők. Kelt Egerben, 1888. május hó 12-én Dr. Demkó György, az érseki lyceumban az egyházjog- és egyháztörténelem ny. r. tanára.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Hitélet Vingárdon.** A pünkösdi ünnepek alkalmából az isteni szolgálatot Dr. Veress Ferencz theologiai tanár tartotta meg. Első napján szent mise után vegyes hallgatóság előtt az egyházi beszéd szólott Krisztus igaz egyháznak elmertető jeleiről előbb magyar azután német nyelven; másodnapján szintén sz. mise után az ünnep evangéliumi szakasza lett megmagyarázva, csak is magyar nyelven; délután a szépen feldiszitett templomocskában nagyszámu kíváncsi közönség előtt fenn jelzett pap assistentiaja mellett Barabás József és Csernátoni Rozalia tartott esküvőjüket.

— **Nyilvános köszönet.** Pünkösdi ünnepén hiveimmel együtt nagy lelki örömben részesültem, midőn Szamos-Ujvárról szegény egyházunk temploma részére, egy értékes misekönyvet és egy szentségkimutatáshoz szükséges szép vállkendőt vettem kezemhez. A nemes szívű adakozó Te-kintetes Voith Miklós ügyvéd ur, ki mindig jó indulattal viseltetett ez egyház iránt s ennek többször ily becses adományokkal adott kifejezést. E kegyes adomány azért is kelt szívünkben különös örömet és hálát, mert az említett egyházi szerekre, a mint levelének ezen sorai: „Midőn e hó 10-én a magyar láposi róm. kath. templomban misét hallgattam láttam, hogy a misekönyve szakadozott s a vélműve is régi színű,” mutatják, épen szükségünk volt. Azért a

nemes adakozónak hiveimmel együtt hálás köszönetet mondok és azt kívánom, hogy kedves adományát a Szentlélekuristen viszonozza hét ajándékával és vallásos érületében tartós egészséggel tartsa meg sokáig. — Magyarlapon 1888. máj. 21. Miklós Albert plébános. —

— **Fényes esküvő** ment végbe f. hó 21-én a püspöki székvárosban. Szentmiklós Jenő tanár kollegánknek fia, Jóska, m. k. törvsz. joggyakornok vezette oltárhoz Straubert Odön szintén tanártársunk bájas gyámleányát s rokonát, Barna Idát. Az esketési szertartást, nagy közönség részvéte mellett ft. Balog Elek kanonok papneveldei igazgató ur ő nsga végezte, ki szivből fakadt beszédet intézett az ifju párhoz. Esküvő után 60 terítékű fényes estebéd várt a násznépre a püspöki patotában, melyet püspök urunk ő nmlga e czéla kegyesen átengedni méltóztatott. Az estebédnél, melyet több szép felköszöntő fűszerezett, a háziasszonyi szerepet püspök urunk ő nmlgának unokánövére, Mari kisasszony ő nsga mindenkit lekötöző szívélyességgel töltötte be. — Szivből gratulálunk az új párnak és az örömszületőknek.

— **Figyelemre méltó.** A „Prot. Közl.” már jó idő óta kemény harcot vív az orthodoxizáttal még némileg szenvelő protestantizmus nevében a tiszta naturalizmus és racionálizmus taláira helyezkedett unitarizmusmal szemben. E küzdelem még étenekbbé lett azóta, hogy az unitáriusok a közelebről megalakult prot. irodalmi társaságba a nagy többség határozata folytán fölvetettek. S nem tagadhatni, hogy ezen elkeseredett harc a protestantizmus részéről eléggé indokolt. Kétségtelen ugyanis, hogy az unitarizmus a maga nemében vállalásilag erősebb, mint a protestantizmus; az unitarizmusban erősebb a theologiai tudat s a vallási lelkesedés, mint a protestantizmusban. Az unitarizmus több idealizmust bír, s tehát több belső erőt is. Több hitel, bensőbb és mélyebb meggyőződéssel dicsekszik, mint a vallási szkepszis szélére jutott protestantizmus. Végre az unitarizmus az ő naturalizmusával a józan ész előtt erősebb talajon áll, mint a naturalizmus és supernaturalizmus között határozatlanul ingadozó, ide is oda is kapkodó protestantizmus. Mi természetesebb tehát, mint hogy az összevegülésben az erősebb, az analgamizáló elem nem a mennyiségleg nagyobb protestantizmus, hanem a hiteletileg szervezettebb unitarizmus leend. Ezert nevezi a prot. kisebbség a többség által fölvet unitáriusokat trójai lónak, mely a protestantizmusra nézve végpusztulást szülő elemet rejt méhében. —

Máriazell gyomorcsöppek.

Kitünő hatású szer a gyomor minden betegségeiben.

Védjegy. Főhímlhatatlan étvágyhiány, gyomorgöngyöség, ros illatu léleket, felfúvódás, savanya felbőfenes, kolika, gyomorhurut, gyomoreros, homok- és taraképződés, túlságos nyálkakepződés, sárgaság, undor és hányás, fűfűzés (ha a gyomortól ered), gyormorgóros, szekezőrülés, a gyomor-ak-ételekkel és italokkal való túlterhelése, giliszták, lép-, máj- és aranyeres bántalmak esetében. — Egy üvege ára használati utatissal együtt 35 kr., kettős 60 kr. Központi székhely Brdy Károly gyógyszerész által Krenserben (Morvaország).

Kapható minden gyógyszerárban.

Óvás: A valódi máriazell gyomorcsöppeket csak hamisítják és utánozzák. A valódiság jeleit minden üvegenk próba a fenti védjeggyel ellátott borítékba kell gőnyöltre lennie és minden üveghöz mellette használati utatissón meg kell jegyezve lenni, hogy az Krenserben Gusek Henrik könyvnyomdájában nyomott. 001

Hamisítatlanul kapható: Gyulafehérvárt: Fröhlich Gyula gyógyszerésznél. — Szászvároson: Deák György, Graffius József, Wlad N. gyógyszerészeknél. — Szászsebes: Binder Lajos és Reinhard G. C. gyógyszerészeknél. — Medgyes: Schuster gyógyszerésznél. — Szerdahely: Schimert Chr. Fr. gyógyszerésznél. — Radnóti: Jeney D. gyógyszerésznél. — Verespatak: Moldován Lajos gyógyszerésznél. — Hátszeg: Csonka József gyógyszerésznél.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN, Dr. VERESS FERENCZ.

Nyomott Papp és Ferdinándnál a piisp. lye. nyomdában Gyulafehérvárt.